Kleine ijsvog

Vochtige open bossen en bosranden met kamperfoelie: daar houdt de kleine ijsvogelvlinder van. Jarenlang ging de soort achteruit, maar sinds het begin van deze eeuw laat het Landelijk Meetnet Vlinders een opmerkelijke come-back zien.

De kleine ijsvogelvlinder is een van onze meest typische bosvlinders: als je hem ziet, zit je in het bos of is de bosrand niet ver weg. Van oudsher is de verspreiding in Nederland beperkt tot de hogere zandgronden en het Limburgse heuvelland. Wel is deze verspreiding tegenwoordig veel beperkter dan honderd jaar geleden. De vlinder heeft geen populaties meer in Drenthe, Utrecht en het Zuid-Limburgse heuvelland. Maar in vochtige bossen in Brabant en Limburg, het IJsseldal, Salland en de Achterhoek en Twente kun je de kleine ijsvogelvlinder nog regelmatig aantreffen.

In de jaren negentig van de vorige eeuw ging het niet goed met de kleine ijsvogelvlinder (figuur 1). Al fluctuerend zakte de index dieper en dieper weg. Rond het jaar 2000 was de populatiegrootte nog maar 10% van die in 1992. Zelfs in de beste gebieden waren de aantallen vlinders laag. Daarna begon het tij te keren en nam de soort langzaam weer toe. De index voor 2010 is nog niet definitief, maar als de voortekenen niet bedriegen dan is de soort nu weer bijna zo talrijk als in het begin van de jaren negentig.
We kunnen de trends ook apart berekenen voor Zuid-Nederland (de zandgronden in Brabant en Limburg) en Oost-Nederland (IJsseldal, Achterhoek, Salland en Twente) voor de periode 1992-2009 (figuur 2). Dan zien we een wat gedifferentieerder beeld: weliswaar zijn de jaarlijkse fluctuaties in beide lijnen te herkennen, in Oost-Nederland lijkt de dip rond 2000 een stuk minder markant dan in Zuid-Nederland. Op dat moment was de populatiegrootte in het zuiden maar twee à drie procent van die in 1992, terwijl de situatie in het oosten een stuk minder ernstig was.

Het **Landelijk Meetnet Vlinders** is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), in opdracht van het Ministerie van LNV (Gegevensautoriteit Natuur). Dankzij dit meetnet kunnen we de ontwikkelingen in de vlinderstand nauwgezet volgen. Alle hulp en medewerking is welkom. Wilt u meedoen, dan kunt u zich aanmelden bij De Vlinderstichting.

elvlinder veert terug

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
Calijn Plate
CBS

De vraag rijst dan natuurlijk: wat was er zo anders in Zuid-Nederland dan in Oost-Nederland? Een eenvoudig en direct antwoord is lastig te geven. In het zuiden liggen de leefgebieden verder uit elkaar en heeft de verdroging harder toegeslagen dan in het oosten, zodanig zelfs dat de soort daar bijna verdween. In Oost-Nederland zijn er veel meer goede plekken, en die liggen meer verspreid door het landschap en dichter bij elkaar. Ook was de intensivering van de landbouw niet zo ver doorgevoerd als in het zuiden. Al met al een veel stabielere situatie voor deze mooie vlinder. Dat zou de veel sterkere achteruitgang in het zuiden vergeleken met Oost-Nederland in de jaren negentig deels kunnen verklaren.
Gelukkig is er de afgelopen jaren veel gebeurd voor de kleine ijsvogelvlinder, wat vast ook positief heeft bijgedragen aan de stijgende lijn van de laatste tien jaar. Zo lanceerden twee provincies een soortbeschermingsplan (Noord-Brabant en Gelderland). Op veel plekken is gewerkt aan herstel van natuurwaarden en het bestrijden van verdroging en vermesting. Beter bosrand- en hakhoutbeheer heeft in elk geval op steeds meer plekken geleid tot meer leefgebied voor de kleine ijsvogelvlinder.

De praktijk leert dat maatregelen tegen verdroging en een goed beheer van bosranden en hakhoutbossen snel tot verbetering van het leefgebied kunnen leiden, wat de stijgende lijn zeker bevorderd heeft. We hopen dan ook dat dit beheer voortgezet zal worden, zodat de ergste gevarenzone definitief voorbij zal zijn voor de kleine ijsvogelvlinder.

Kars Veling

Kleine ijsvogelvlinder.